

"Veya o memurlar, nâzır müşahitlerdir ki, gördükleri evâmir-i tekviniyeye karşı yaptıkları itaat ve inkıyad ile istidatlarına göre bir nevi ibadet yapmış olurlar." Bu cümleyi nasıl anlamalıyız?

"Evet, Sultan-ı Ezelînin memurları vardır, ama icraatçıları değildir ki, saltanat ve rububiyetinde ortak olsunlar. Ancak o memurların vazifesi dellâllıktır ki, kudretin icraatını ilân ediyorlar. Veya o memurlar, nâzır müşahitlerdir ki, gördükleri evâmir-i tekviniyeye karşı yaptıkları itaat ve inkıyad ile istidatlarına göre bir nevi ibadet yapmış olurlar. Demek esbab, ancak ve ancak kudretin izzetini, rububiyetin haşmetini izhar için vaz edilmiş birtakım vasıtalaradır. Yoksa, kudretin acz ve ihtiyacı için muavenet eden yardımcı değildirler. Beşer sultanlarının memurları ise, sultanların ihtiyaç ve aczlerini def için tayinlerine zaruret hasıl olan yardımcı ve ortaklarıdır. Binaenaleyh, Allah'ın memurlarıyla insanın memurları arasında münasebet yoktur. Yalnız gafil ve cahil olanlar hadiselerde ve vukuattaki hikmetleri, güzellikleri göremediklerinden, Cenab-ı Haktan şekva ve şikâyetlere başlarlar."(1)

Tekvini emir; Allah'ın kudret ve iradesi ile bir şeyi yaratıp o yönde istihdam etmesidir. Mesela, kuşun uçması, suyun kaldırması, yerin çekim kuvveti, tohumların açması vs. gibi iş ve icraatlar hep tekvini emirler sınıfındandır.

Yerin İlahi irade ve kudrete boyun eğerek cisimleri tutması ve çekmesi bir cihetle onun fitri bir ibadetidir. İbadet zaten itaat edip boyun eğmek manasına geliyor. Bu noktadan bakıldığında, bütün mahlukat ve cismani şeyler İlahi irade ve kudret karşısında mutlak bir itaat içinde oldukları için, fitri olarak ibadet etmiş oluyorlar.

Bizim, kelam sıfatından gelen **emre (teşrii şeriat)** uyup beş vakit namazı kılmamız nasıl bir ibadet ve itaat ise, suyun cisimleri kaldırması, yerin çekim kuvveti, güneşin ısıtması gibi tekvini hadiseler de aynı şekilde onlar için bir itaat ve ibadettir. İbadet ille de ağız ve dil ile yapılan bir şey değildir, ibadetin çok aksamı vardır ki, cansız mahlukatın tekvini emirlere boyun eğmesi de bu aksamların bir nevidir, denilmek isteniyor.

(1) bk. [Mesnevî-i Nuriye, Lem'alar.](#)